

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erd. róm. kath. irod. társulat

HETI KÖZLÖNYE.



FELELŐS SZERKESZTŐ:

ZLAMÁL ÁGOST.

SZERKESZTŐTÁRSÁK:

Dr. CSERNI BÉLA.
VARGA SÁNDOR.

KÓRÓDY PÉTER.
VÁSS ALBERT.

1891

TIZENNEGYEDIK ÉVFOLYAM.

A TÁRSULAT TULAJDONA.

GYULAFEHÉRVÁRT.

Nyomatott Papp Györgynél a püspöki lyc. könyvnyomdájában 1891.

Tartalomjegyzék.

I. Önálló cikkek.

	[Lapszám.
1891. Január 1.	1.
Az emberi lélek bölesészeti kérdése. Karácsony József	2. 10. 34. 42.
Febronius, Dr. Czirbusz Géza	9.
Az elemi iskolai házi-feladványok jelentőségéről, tekintve azoknak nevelési oldalát. Szász Károly.	11. 19. 35. 43.
A Boldogságos Szűz eljegyzése. V. A.	17.
Rövid reflexió „S mégis forog a föld!” című cikksorozathoz. Radányi József	25.
† Simor János. 1813—1891. — y	33.
Lelki öröklés. Dr. Czirbusz Géza.	41.
A jellem-fejlesztésről tanítás és nevelés közben. B. E.	49. 58. 66. 74.
A kath. missziók 1890-ben	51.
A tolerancia. V. M.	57. 65.
† Hilibi Gál János. — y	60.
Az alkalmazkodás. Dr. Czirbusz Géza	73.
Quid nunc? V. M.	74. 82.
Szentséges Atyánk, XIII. Leo pápa allocutioja a Szent Collegiumhoz — megkoronázásának évtordulóján, f. é. márczius 2-án	81.
† Kapatán Márton. Szamosvölgyi	83.
Mikor lehet a felmentvényi kérelmekben az „angustia loci“-ra hivatkozni. Dr. Lukács Antal	89.
Az állatok és növények befolyása a föld felületének változására. Dr. Cs. B.	91.
Szabadság és Egyház. Bába Pál	92.
A feltámadás ünnepe. Kovács Gyárfás	97.
Nm. és ft. Dr. Samassa József egri érsek megnyitó beszéde a Sz. J. T. közgyűlésén, 1891. márcz. 19-én	99.
A száraz föld és a tenger helyváltoztatásai. Dr. Cserni Béla	100. 105.
Hithűség.	106.
Benedek József emlékezete. Z. A.	108.
Földünk keletkezése és fejlődése. Dr. Cserni Béla	113. 121. 130.
A feltámadás és észérvei. Karácsony József	114. 123.
A lelkész teendői a holtá nyilvánítási perekben	116.

A esik-sondlyói búcsusok rendezéséről. Tözsér László.	124.
Naturalizmus a szinpadon. Dr. Czirbusz Géza	129.
Elnöki megnyitó beszéd. Ferenczi Ignác	132.
Mária hava. — y	137.
Földünk szívbajai. Dr. Cserni Béla	138. 145. 281.
Costa Konstantin bukaresti érsek főpásztori körlevele	147. 155.
1791. május 3-ika x.	153.
Az 1891-ki XV. törvényezik a kiseddóvásról. Veszely Károly.	161.
A szent háromság. Karácsony József	164.
Szentséges Urunk XIII. Leo pápának körlevele a munkások állapotáról	169. 177. 185. 193. 202. 210.
Mária mennybemenetele. Karácsony József	171.
Zágoni Mikes Kelemen és a „Salve Regina“. Kovács Gyárfás	179.
Észrevételek a „Protestáns Közlönyben“-ben „A felekezeti titelméltóság netovábbja“ cz. alatt megjelent cikkre. — y	187.
Megnyitó beszéd. Murányi Kálmán	195.
Jézus származása. Születésétől visszatérteig Egyiptomból. Dr. Kiss János és Sulyok István	201. 218. 227. 233.
A konviktusok. Dr. Czirbusz Géza	209.
† Dr. Haynald Lajos. 1816—1891. Z. A.	217.
Értekezés, melylyel Veszely Károly az erd. r. k. irod. társulat f. évi jul. 5-én tartott közgyűlését megnyitotta	225.
Görög nyelvi apróságok. Embery Árpád	234.
A parallel tárgyról. Embery Árpád	241.
Titkári jelentés. Zlamál Agost.	243.
A vérmérsékletek kiismerésének fontossága a nevelés és tanítás terén. Nedelka.	249. 258. 266. 276. 282.
Jeggal nevezik a classicus nyelvet az ész gymnas-tikájának. Embery Árpád	250.
Boldogasszony Anyánk!	257.
Üdvözlégy szent István! V. S.	265.
Katholikus ifjuság. Csippék Ferencz.	273.
Plató pszichológiája.	289. 308. 321. 333. 365. 381. 405.
Levél egy kételkedőhöz. Kovács János.	290. 298. 323.
Egy indítvány	297.
Püspök Urunk ö Nagyméltóságának az 1891. szept. 22-én tartott statusgyűlési megnyitó beszéde.	305.
Az erdélyi róm. kath. statusgyűlés	306.

Rosa mystica ora pro nobis! Z. A.	313
Őrült e minden öngyilkos? Karácsony József	314.
Köszönjük meg, ha nem ütnek. V. M.	322. 334. 341.
Haemon. Embery Árpád.	343.
Halottak napja. V. S.	349.
A mulandóság és a néptanító. Pongrácz János	349.
Vaszari Kolos és Császka György. Z. A.	357.
Körösbánya és Brád vidékének magyarsága a forradalom alatt. Kovács Gyárfás.	357. 366.
Összefüggő beszédben tanítsuk-e a katekizmust, vagy kérdésekben? V. S.	373.
A ezellengő Józsi Kaszler Ferencz.	374.
Megnyitó beszéd. Kóródi Endre.	382.
Immaculata. V. S.	389.
† Markovich Jakab	390.
A mozgató eszmék. Dr. Czirbusz Géza	397.
A házasság érvényesítése. Dr. Lukács Antal	406.
Miért testesült meg az örök Ige? V. A.	414.

II. Táraza.

a) Költemények.

A bagoly. Pál Antal	3.
Sion ostroma. s.	12.
Az eltört kehely. Br. Bálint József	27.
A méh és a légy. Pál A.	44.
A virrasztók. Pál A.	52.
Itélet. Révai Károly.	68.
Ilona Jancsi. Fülöp Árpád.	76.
Magános fészek. —	84.
Merengés. Révai Károly.	109.
Május havában. Tözsér L.	148.
Mária-hó utóhangjai. Bándi Vazul.	173.
Július 4 1891. V. Cs. J.	235.
Ft. B. P. emlékére. V. Cs. J.	251.
Szeptember 8-án. V. Cs. J.	283.
Mária neve. V. Cs. J.	291.
Antigone. Embery Árpád	323.
A turi harang. Fülöp Árpád	335.
Csak dalolni . . . Fülöp Árpád	360.
Bodó Adám emlékezete. Bándi Vazul.	367.
Jánku halála. s.	407.
Christus natus est nobis! Fejér Gerő	413.

b) Prózák.

A számár. x.	3.
Levél G. fivérének. —s	4.
Memorandum. (Humoreszk) —s.	20.
Manöver. Zónás	27.
A világ bölcsessége. (Gondolatok a könyvtárban.) Z. A.	37.
Gyöngyökké vált könnyek. F. A.	45.
Az emberiség aranykorszaka. Z. A.	53. 85.
Mária Berta három fátyla. F. A.	54.
Casilda. Spanyol legenda. ford: Bába Pál.	60.
M. T. M. O. K! (Nem humoreszk.) Z. A.	69.
A föld. (Torzkép.) Bándi Vazul.	70.

A románfalusi márcz. 15-ki népiünnepély Z. A.	93.
Az első állomás. (Vig beszély.) Bába Pál. 102. 109. 117. 125.	
A növ. pap. Nr 7.	110.
A kispap. (Rajz.) Kovács Gyárfás.	133.
A kitartás jutalma. (Beszély.) Tuczy János	140. 148. 156. 165. 173.
Mária háza. Kovács János.	180.
A fül. Fülés.	188.
Üdvözítő beszéd. M. A.	197.
Batthyáni Ignác püspök és a Hóra-lázadás. Kovács Gy. 204.	
A párbaj. (Egyházi elmefuttatás.) Kovács Gyárfás	213.
Egy doctori visit. (Makáma.) Embery Árpád.	219.
Haynald és a szebeni gimnázium. Forster J.	228.
A bevezetlen palota. Szabó György	236.
Pöstyén. (Füredi levél) aa áo.	251.
A görög római ruházatokról. Embery Árpád	260. 267. 284. 294. 301. 309. 315.
Üti emlékeimből. Prokupek Sámuel. 277. 285. 292. 299. 310. 316. 325. 336. 343. 353. 360. 369. 377. 383.	
Pest felé. (Humoreszk). Bába Pál.	351.
Abránd-foszlányok. (Humoreszk). S.	368.
Gálicói Balázs Mummus (M. A.)	384.
Szerkesztői örömeik és mizériák. Z. A.	398.
Élelmesség. Z. A.	408.
Nemes módi a 17 ik században. Kovács Gyárfás	415.
A jövő század végén. —r.	417.
Karácson szentvedeje. aa áo.	418.

III. Kisebb közlemények.

Kilatásaink a jövőre. —y	5.
Vidéki levél Csik-Nagyboldogasszonyból. Diakonus.	5.
Nyelvészeti apróságok. No. 7.	6.
Levél a szerkesztőhöz. Forster János.	16.
Karácson Szovátán. Bodó Adám.	21.
A vallásoktatás óra- és tanterve, vagyis vallásoktatási mizériák Szászvároson. Bálint Agoston	45.
A helyezethez. —y	54.
Vidéki levél. Brassóból. r.	55.
M. kir. Curiai döntvény	62.
A gyergyói róm. kath. tanítóegyesület gyűlése. I. r.	71.
A felekezeti prestatiók kérdése.	71.
Egyről másról. —y.	79.
Igaz-e, hogy Dr. Luther M. felakasztotta magát?	95.
A Szt. István társulat ezidei közgyűlése	103.
Rubrika kalászatok. Tözsér	
László.	118. 126. 166. 190. 206. 246. 279.
Fehérvasárnap H. Lövétén. Bartalis Agost	119.
Vidéki levél Cs. Szt. Tamásról. Ferencz János	127.
Regulae liturgicae	127.
Tanító gyűlés Alesikon. Baka József.	134.
Tanítógyűlés Udvarhely-megyében. Ferencz József.	142.
Innen. Járosy.	181.
Egy derék székely család. Kacza István.	190.
Bérmaut. Sorbán Endre.	198. 205. 214. 221. 237. 244.
Hitelemzői levelek. Tözsér László.	222. 261.
Primiczia Piskin. Csernai vándor.	246.

Felvétel a dévai áll. tanítóképezdébe. Hetyey Gábor	247.
† Apostol Alajos. Kovács Gyárfás.	253.
Primícia Csik-Szeredában. Papnövendék	254.
Imádságok a halottért a háznál és temetőben.	255.
Primícia Sz.-Udvarhelyt. Egyik.	262.
Primícia Bükszádon. Bp.	269.
Primícia Nagykászonban. A vén pap.	269.
A gyergyói r. k. tanító-egyesület gyűlése. Vendl A.	302.
Missio a hunyadi főesperesi kerületben	311. 318. 338.
Iskolaszentelési ünnepély Szászvároson. Jancsó.	318.
Vidéki levél Turból. P. Nagy Honorius.	319.
Vidéki levél Piskiről. Nemo.	326.
Római levelek. Sántha Albert. 326. 338. 347. 355. 371. 378.	
Csiki r. k. tanító egyesületi közgyűlés. —f.	327.
Aranymise Gy. Remetén. —g.	345.
Tanítók gyűlése Szentföldön (Hodoson). Dobay F.	362.
Templomszentelés Buzaházán. x.	363.
Tanító-gyűlés Cs. Szt. Simonon. Baka József.	379.
Tanító-gyűlés Cs. Delnén. Ferencz János	386.
Inditvány. Extranei.	386.
Dimitrovics Ferencz emlékezete. Prokucek Sámuel.	393.
Iskolaszentelési ünnepély Gy.-Tölgyesen. Brassay József.	394.
Vidéki levél. Gy. Szt. Miklósról. Frater Minimus	401.
Borbára napja Petrosényben. Egy ünneplő.	401.
Tanító-gyűlés Peselneken. Kovács Ferencz	402.
A sztföldi róm. kath. tanítók önképző-körének gyűlése.	
Borsos Mihály	409.
Oltáregyleti gyűlés Kantán. Nyiralyi.	410.

IV. Irodalom.

Fülöp Alajos „Előtan a Mithologia valódi értelmének magyarozatához“ cz. művének bírálata. Zlamál A.	12.
Az alsó-fehérmegyei tört.-régész.- és természettud. egyeslet III. évkönyvének ismertetése. Z. A.	23.

Észrevételek Zlamál Agost tanár urnak az én kis kéziratomban érdekében megkezdésként „Bírálata“ fölött. Fülöp Alajos.	28.
Válasz. Zlamál Agost.	31.
Magyar ironók albuma. Irta Harmath Lujza. Ismert.: Zlamál Agost.	46.
Költemények. Irta: Gyürki Ödön. Ismert.: Z. A.	55.
Kathol. egyháztörténet — és — a kathol. egyház szer-tartásai. Irta Horváth János. Ismert.: Z. A.	62.
Kivonat Dr. Karsch L. nak a „Szentírás tan kézikönyv“-ének tervét ismertető cikkéből	85.
Önképzéstünk akadályai. Irta Dreissiger Ferencz. Ismert.: Z. A.	135.
Unitáriusok Magyarországon. Irta Kanyaró Ferencz. Ismert.: Z. A.	43. 150. 158. 167. 174. 182. 199.
Ajtatossági gyakorlatok. Irta Pokorny Emmanuel. Ismert.: Varga Sándor	230.
Barátságos beszélgetések az unitárius vallásról Irta egy balatonparti magányzó. Ismert.: Z. A. 262. 270. 287. 295.	
A szentírás apologiája. Irta Dr. Székely István. Ismert. Z. A.	387.
Előfizetési felhívások, könyvajánlások stb. csaknem minden számban.	

V. Társulati ügyek.

Jegyzőkönyv a LXXXVI vál. gyűlésről. Z. A. titkár.	12.
Jegyzőkönyv a LXXXVII vál. gyűlésről. Z. A. titkár	158.
Jegyzőkönyv a LXXXVIII vál. gyűlésről. Z. A. titkár	199.
Jegyzőkönyv a XIV r. közgyűlésről. Z. A. titkár	239.
Jegyzőkönyv a LXXXIX vál. gyűlésről. Z. A. titkár	362.

VI. Napi események.

Minden számban.



KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<p>Előfizetési díj: Egész évre 4 írt. Félévre 2 „ Negyedévre 1 „</p>	<p>A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.</p>	<p>Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelő- dés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.</p>
---	---	---

1891. Január. I.

„Boldog új esztendőt,“ ez a kívánság járja be ma a világot. Mi is ezzel a kívánsággal köszöntjük olvasóinkat, és ezzel kérünk áldást buzgó ügytársaink a kath. írók és lapok nehéz munkájára. Mert valóban nehéz a munka, mely ma-napság a katolikus íróra nehezedik, nehéz a feladat, melyet egyházunk szent ügyének szolgálatában a kath. hírlapírásnak meg kell oldania. Hiszen úgy vagyunk már, hogy beteljesedésükhez közeledni látjuk az időt, melyről az apostol mondja: „Erit euim tempus, quum saram doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes, auribus, et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur“, *) mi lön az emberek a józan tanítást nem türik, hanem kívánságaik szerint magoknak mestereket gyűjtenek, és az igazságtól hallásukat elfordítják és mesékre térnek.

Úgy vagyunk, hogy a mi katolikus s az ma már csak a neve miatt is megvetett; félnek az emberek tőle, mintha poklossággal volna megátkozva. A ki igaz katolikus az már nem jó hazafi, annak csak gunynevet adnak, az klerikalis, az ultramontán.

Még a dogmák szentélyében is profán kezekkel akarnak liberaliskodni, s ha valaki a valódi katolikus felfogás tisztaságával, az egyház tanai alapján igyekszik megmutatni a határt, melyen túl liberaliskodásunk nem terjedhet, smegvilágítani a felferődött kérdések tiszta mivoltát, az magát egy ország hírlapírói habotájának, gunyjának teszi ki. Példárá az országszerte nagy érdeklődést és várakozást keltett „elkeresztelési“ kérdés.

Bizony az idők jelének tartom én azt a magyar parlamentben elhangzott közbekiáltást. Le a pappal, ki vele, hadd álljon a szegény padon. Az idők jelének azt a szomorú tapasztalatot, hogy a világi elemek, alig egy piczike százalék leszámításával, nem tudnak a katolikus felfogás magaslatára emelkedni; s néha teljes apathiával nézik a felekezetek erő-

szakolt tulkapásait, igen gyakran, hangoztatják, hogy ott vannak a papok, mért nem tesznek ők és ha tenni akarnak legtöbbsnyire magukra maradnak, nincs egy tömött kath. társadalom a hátuk mögött.

Ebben van a főbaj. Nincs katolikus társadalmunk, nincs katolikus társadalmi életünk. A társadalom általános irányzata bizonyos, — bátran mondhatni egész — felekezetenküliségbe merült. Figyelmen kívül marad a vallás, s aztán, mert nincs meg a kellő, az alapos vallási ismeret, vallási meggyőződés, egyszóval vallásosság, lassankint teljesen el is marad, legutolsóvá, mellékes dologgá válik.

Ezen a vallási-lojalis uton oda jutottunk, hogy akárhányan vannak, kik szemmel láthatólag szegyenkeznek katolikus voltuk miatt, míg a felekezetek tagjai vallásukat bizonyos kihívó viselkedéssel hánytorgatják.

Ezen az uton oda jutottunk, hogy a kath. hitelveket az iskola hiába oltja a gyermek szívébe, kitepi onnan a vizszas családí és társadalmi helyzet, s mire férfiú lesz jórészt elfeledi, mit az iskolában tanult, egyrészenek még úgy féltudatában van, pár évig s aztán az egészből egy zavart chaos marad.

Ezen az uton oda jutottunk, hogy kath. kultuszminiszterünket a protestans érdekek védelméért nevezik aai „legkiválóbb férfiúnak.“

Ezen az uton oda jutottunk, hogy a protestantizmus egyre dominálóbb helyet kezd elfoglalni ebben az országban, melynek nagy többsége katolikus, és megdönthetlen elveink védelmét „zengzetes káromkodásoknak“, „szent káromlásoknak“ nevezik melyet „elvakult hitbuzgóság, vagy papi ravaszság készítettek elő.“ (Prot. Közl. 1890. 52. szám.)

Ezen az uton oda jutottunk, hogy minket katolikuskat, kik soha a haza iránti kötelességek teljesítésében a felekezetek egyikének sem engedünk elsőseget, hanem mindenütt ott voltunk főpapjainkkal, alpapságunkkal és hiveinkkel hol a haza akár vér, akár pénz, akár szellemi áldozatot követelt, hogy minket ma nem áttallanak még az igaz hazafiság szent erényétől is megfosztottaknak kürtölni protestans aai,

*) II. ad Timotheun IV. 3. 4.

akkor, mikor ők magukat mint specialis honfiakat, egyházukat, mint specialis magyar egyházat állítják fel. Mennyi tör-ténelmi hazugság, mennyi arezáatlan ráfogás! Igazán: *men-tita est iniquitas sibi!*

Oda jutottunk, hogy azt merik szemünkbe vetni, hogy mi akkor, midőn hit és erkölcsi kérdésekben az egyedül jo-gos bíró ítéletéhez Rómához appellálunk és tőle való függé-sünket nyíltan megvalljuk, hogy mi akkor megvetjük az ál-lam, a nemzet, fenség jogát és külhatalomnak hódolunk.

Mintha ez a két dolog egymást kizárná, mintha a esa-lád tagoknak vagy az állam egyes egyedeinek önállóságát akadályozná a közös főhöz tartozás nyílt elismerése!

Mily bornírtság kell ahhoz: a dogmaticus összetartó-zandóságot összezavarni a politikai függéssel!

A Pázmány Péter megfordított koráról álmodoznak, mintha bizony ez a mostani nem nagyon közel állana a Páz-mány korának megfordításához; sőt inkább a Pázmány má-sodik korának kellene és kell is eljönni!

Hogy ez eljőjön, erre a katolikus társadalomnak s ennek élén a katolikus hírlapirodalomnak kell a főszerepet vinni. Ez a feladatunk a jövőben, erre nézve mondtam, hogy a mai boldog újév kívánásunkkal áldást kérünk buzgó ügy-társaink a kath. írók és lapok nehéz munkájára!

Az emberi lélek bölesészeti kérdése.

(Folytatás.)

Milyen tökélyt mutat fel a lény működésében, olyan tökélyre enged következtetni a működés okfeje, a lélek; már pedig az egész életfolyamat a növényzetben a természet törvényei szerént érzékelés és ézelkitőzés nélkül történik — ebből pedig az életnek tökély-foka önkényt következik, tehát ilyen tökélyt az életerő is. De mi ily tökélyt életerővel nem elégedhetünk meg, — midőn az anyaghoz kötött alakok között a legmagasabbat keressük a vegetatív lélek funkciói-nak összes tényezőjével. —

Második helyen olyan életet pilantuk meg, mely-nek organumai a külső befolyásokat híven felveszik, s ezen befolyások milyensége szerént alakul a belső állapot; itt már tökéletesebb szervezettel, életre magasabb fokban képes testi compositióval találkozunk; a belső erőnek alávetett mozgás, érzékelés és az értelmi tehetségek némi árnyéka is mutat-kozik. Az életnek ezen fokát az állatok nagy osztálya foglalja el. S mi ezen életnek a rugója?

Mint minden valódi életnek, úgy ennek is, az alak-vagyis a vis sentitiva — anima sensitiva, az érzéki állati lélek. —

De korántse gondoljuk, hogy ezzel elértünk gondolatban az növényi lélektől az emberi lélekig, ámbár az élet ezen fokában sok közös tulajdonságot észlelhetünk, melyek az emberben is meg vannak, p. l. az érzés, mégis óriási különbség van e két osztály között; mert a hol a működések különbözök, ott a működő erők is különbözök, s ha a működések lényegesen különböznek, úgy a működő erők is lényeges vonásokban el fognak térni; már pedig az

állati életben oly eredményeket. működéseket szemlélnünk, melyek szigorú vizsgálattal csak ösztönre engednek következtetni, míg az emberben a működések észre vallanak. —

Tehát az élet ezen categoriájában sem kerülhetjük az emberi lelket, mert a működésnek arányban kell lennie alanyához, ámdé ilyet sem az állati sem a növényi lélekben nem ismerünk fel.

Menjünk tovább s az élet harmadik fokára találunk, az önálló ézelkitőzés terén, az eszes és szabad lélek működéseire az emberre. Az anyagi lények befejezése, kiindulva a kevésbé tökéletesektől — az ember: ez az anyagi világban messze-terjedő uralommal és tényleges időbeli hatalommal bír. Minden előnye, minden kitüntetése a többi lények felett, testi compositiójában, a bámulandó művésziességben áll, valamint az agy, az idegek, az izmok szövvényes elhelyezése egy vég-telen művészre mutatnak, úgy egy fensőbb lénynek, a lélek-nek kiegészítő része gyanánt jelenik meg az egész testi em-ber. — Mert mit érne a leggyönyörűbb és fényével milliókon versenyző palota, ha abban egy, a szegénység üldözöttje és fogyatékos lénye volna kénytelen természet kényszerűségének engedve kimért perezeit leélni.

Igy azt kérdezhettük, mit érne az emberi test a leg-szebb berendezés mellett, ha nem volna gondoskodva egy teljesen megfelelő alakról. Hiába kötnek hozzá az anima vegetabilis vagy az anima sensitivát; ha elejtjük az intelec-tívát, ott az állapotoknak megfelelő életet találunk tenyészít vagy érzékit, és lennünk növények vagy állatok, a mint az egyiket vagy másikat esatoljuk a testhez, mint principiumot, de értelmes lények, emberek soha.

Ezzel azonban korántsem akarjak azt állítani, hogy az emberben csak egy életfolyamati működés van, mert épen azért, mivel tökéletesebb, magában foglalja az alsóbb tulajdon-sággal bíró lénytani kellekeket is megkülömböztetett mérték-ben; így p. l. a növényben van tenyészeti életműködés, de nincs érzés; az állatban van érzés, de azért nem zárhatjuk ki a tenyészeti folyamatot sem.

Lám az alsóbb sajátosságait a felsőbb mint tartja meg emeltebb fokban! (eminenter) Hasonlóképen az emberben, mint felsőbb lényben meg van a tenyésző (vegetatív), az érzéki (sensitiv) és megvan az értelmi működés, mi az embernek külön, magasabb életfokot jelöl ki, a vis vagy anima intel-lectiva. Csakhogy midőn ezen három életfolyamatról beszélünk — ne késsünk megjegyezni, hogy ott, hol háromról szólnunk ott csak egy életerő végzi a működéseket; a hol kettőről ott szintén egy; az emberben az (anima intelectiva) értelmi lélek az egyetlen működő forrás, minden más önálló lélek kizárásával, — s valóban ebben semmi képtelenség sincs, sőt az volna képtelenség, hogy egy lénynek több életforrása legyen — következőleg több alakja is.

Ezen kijelentésnek oka ebben rejlik: a több oldalú életelvnek nem tartozik lényegéhez, hogy csak egyféleképen végezze tényeit, mert ha lényegéhez tartoznék, akkor a csil-lagász folytonosan az eget nézné távesővével és semmi mást nem tehetne; a chemicus laboratoriumát egy perczig sem hagyhatná el, az oroszán örökösen orditana stb. — hanem egy és ugyanazon erőnek különböző módok és eszközök álla-nak rendelkezésére, melyeket a természet kijelölte kívána-lom szerint használni fel. Így az emberi léleknek kiszámíthat-lan dolga van a működések sokfélétségében: ez végzi az ér-

telmi és akarati functiokat; ez a látás, hallás, érzés, tapintás és szaglás műveleteit; ez vízi keresztül az anyag eserétstb. Szóval minden működés, mi az élet bármely fokában észlelhető úgy a növényi mint állati életfolyamatokban — az embernél az egységes értelmes lelket illetik. Ez önkényt következik a fennebb mondottakból, mert ha minden lényben egy az alak, akkor egy az életerő is, ha élő lénynek képezi alakját; s ha egy az életerő, akkor maga végez minden működést, mi az életelvet (principium) illeti, már pedig az emberben az életelvet az eszes lelket illet meg minden működés, következésképp a tenyésző érzéki operatiokat is egyedül ez végezheti. És így ez az egy lélek hármass feladatu: vegetatív, sensitív, és intellectív. Halljuk az angyali Tudort: „Anima rationalis dat corpori humano quiddam dat anima sensitiva brutis, vegetabilis plantis; et propter hoc ipsa est et rationalis et sensibilis et vegetabilis.“ (Quaest. disp. De anima).

Az nem szükséges, hogy rendkívül sok érvet hozzunk fel a mellett, miszerént a lélek és test között az egyesülés lényegi, s a lényegi elemet vagyis az alakot a lélek képviseli legszebb tehetségének, az észnek kíséretében, vagyis hogy az értelmes lélek lényeges alakja, alakító alakja az embernek; mert egy-két érv is, ha világos és megdönthetetlen, a gondolkozó ész hódolatra bírja. Ezért csakis a következő bizonyítékokat hozzuk fel tételünk mellett.

1) A lénytan lényeknek olyasmit nevez, ami a lényt, a dolgot egy különálló s minden mástól megkülönböztethetővé teszi — legyen az bármi csak létezzék — másképp: azzá teszi a mi valóban.

Már most keressük, mi az a sajátosság, mi az a nagy szerepű jegy, vagy — ha tetszik lénytulajdonság, mi az embert emberré, tehát nem pusztán állattá és nem is növénynyé teszi; mert kétségtelen, hogy ami a határvonalat meghuzza, s ami az osztályokat jelen esetünkben megszabja, az nem lehet a létnek egy igénytelen, egy esetékesen megjelenő vonása, hanem a lényeg, lét és lehetőség leghatalmasabb megtestesítőjének egy teremtő szavában nyilvánuló alkotottsága. Ezen egyetlen egy hasonlíthatatlan sajátossága az az ismertető szavában nyilvánuló alkotottsága. Ezen egyetlen egy hasonlíthatatlan sajátossága az az ismertető jele az embernek az ész, melyet nyomban követ az akarat. De az ész a lélek tehetése, tehát egy magában nem létezik; és így az eszes lélek az a keresett jegy, mi lények megszámlálhatlan sokaságában külön helyet jelöl ki az ember számára.

Sz. Tamás a különbségre, mely az állat és ember között van ezen szavaival utal: „animal, quod est genus, sumitur a materia; et rationale, quod est differentia sumitur a forma.“ — (Quaest. Disp.)

Végkövetkezménye szavainak az, hogy értelmes lélek az emberi test alakja. (Folyt. köv.)



A bagoly.

— Mese. —

Rég a bagoly volt a szárnyasok királya,
— De biz ő a napot, mint tudjuk, nem állja —

Sok istentelenség történt is ám akkor,
Egymást öldökölték, volt dinom-dánom, tor,
De Jupiter végre a panaszt megunt,
Melynek hangját a bus fülemile hordta.
A baglyot elűzte, s a sást tette urrá,
De orrol máig is ezért a bagoly rá.
S mert, szegény, boszuját nem töltheti rajta,
S a félelem miatt nappal odva tartja:
Mikor az éj eljön s a sas alszik messze,
Kikél odujából, kifakad epéje;
S egész éjen huhog, kuvikol feléje.

* * *

Sok ember veszen a bagolytól most példát
Szembe nem meri, hát hátmegett huhog rád.

PÁL. A.

A számár.

A számár a keleti tartományokban nagy becsben részesül s mind jól gondozzák és becsülik, szépségre nézve a lóval is vetekedhetik. Az indusok azt hiszik, hogy Madaura szamarában a nemesek lelkei lakoznak s megtiszteltetésnek tartják, ha valakit a számmárral hasonlíthatnak össze. Romában is hírnevescsalád volt az Asinius familia. Isacher nemzetsége büszke volt arra, hogy Jákob patriareha ösatyjukat számmárnak nevezé; Isis képét Egyiptomban számmáron hordozták körül.

Hellasban és Romában azonban már gúnyos pillantásokat vetnek a számmárra; a hellének *σως λύπος*-ról beszélnek, — mint a számár a lantpengetéshez . . . és Terentius dühösen kiált fel: Asinum tantum, akkora számár! Midőn egyszer Kleanthest a görög philosophust számmárnak esufolták, egyszerűen így válaszolt: „Persze, hogy az vagyok, mert mesteremnek Zenonak terhét hordom.“ Samson nagy hős volt s egy számmárnak félig elrohadt álkapezajával vivta ki legszebb diadalát. Kaméros Ajazot nagyon megtiszteli, midőn őt egy oly számmárhoz hasonlítja, mely az érett kalászkóttól sárguló szántóföldről lassan és méltóságteljesen vonul vissza. Merné csak most egy Kaméros ezen hasonlatot a mai generalisokra alkalmazni!

A középkorban is még nagy szerepet játszik a számár. Akárhány nemesi czimberben diszlik s a szerzetesek még ennél is többre becsülik; a spaieri cisterciták nem tudva, hogy hol építenek maguknak egy új kolostort, pénzüket és kincseiket felrakják egy számmárra s ballagnak utána . . . a szegény számár egy moesáros helyen megakad . . . s a cisterciták itt építik Maulbrant. Az ugynevezett számmár torony s a nagy kapu feletti számmárczimer még máig is látható.

Europa déli vidékein, hol sokkal több számár van, mint nálunk vagy az éjszaki tartományokban, a számár a szegényebb osztályoknak valóságos kenyérkeresete. Olcsóbb, megelégedetebb, keményebb és türelmesebb a lónál, s mégis minő rosz bánásmódban részesül. Tartanak csak olyan jól, olyan gondosan, mint a lovat, — akkor ezt a versenytérről még le is szorítaná, annál is inkább, mivel a gőz, villany maholnap a lovat csakugyan luxus czikké teszi; főképen a spanyolok és olaszok becsülik a szamarakat s náluk azért szépek is. Spanyolország épen úgy félti tenyésző szamarait, mint Anglia vagy Arabia méneit.

A számár Priapusnak szentelt állat volt s neki mindig számár áldoztatott fel. Az olympusi isteneknek a titanokkal való harcában Silennusnak számara ordított harezi riadót s Olympus lakóit folytonos ordításaival lelkesedésre és vitézségre tüzelé. A bibliában is sokszor fordul elő a számár. Bileam számarának ama szavaiban: „Nem vagyok-e számárad, ki eddig téged hordoztalak és mégis ütisz?” — jó tanulság rejlik minden igazságtalan elfiljázó részére. De legszebb szerepe a számárnak, midőn Megváltónk jászola mellett áll s midőn a Megváltó rajta ülve vonul be Jeruzsálembe. Ez volt a szegény számárnak a legszebb elégtétele a mult és jövő sok gunyjáért és megvetéséért!

Agrippa, Geszner, Buffon, Blumauer és Sterne hymnusokat is irtak a számárhoz. Veronában maig is divik ez a számár-nóta:

Orientis partibus
Adventavit asinus.
Pulcher et fortissimus,
Sarcinis aptissimus,
Lentus erat pedibus,
Nisi foret baculus
Et eum in clunibus
Pungeret aculeus.

A számárnak hátán levő kereszt is sok jó bon motra adott alkalmat. Ezt észrevehette egy bizonyos tisztcseske is, ki egy apáttól egyszer azt kérdezte: hogy mi különbség van egy számár meg egy apát között? „A válasz könnyű — felelé az apát. Az apátnak elül, a számárnak meg hátul van a keresztje. Hanem — folytató az apát — mi különbség van egy számár meg egy tiszt között?” — „Én nem tudom” — válaszoló a tiszt. „Én sem” — végzé az apát.

A számár — bárki mit mond — tisztelretreméltó állat. Mindig a föld felé hajtott feje, kimért léptei, komolysága, egyszerű tápláléka, szürke bőre, békés természete őt az állatvilág stoikus philosophusává teszik.

Stoikus önmegadással tűri a sors csapásait. — érzéketlen minden fájdalom iránt. Ha jó szénát kap — elfogyasztja; — ha bogánesot adnak neki, megelégszik ezzel is. Ha jó meleg istállóban lakik örvend neki; — ha szélnek, fagyának van kitéve, nem búsul. S ennyi s ily szép tulajdonok mellett s mi a számár? Bizony csak s z a m á r.

Pedig az emberiségnek sok hasznára volt és van. Eltekintve rendes teendőitől, melyeket nyugodtan és minden zúgolódás nélkül végez el — a teje sok betegségben használ. S az ó-kornak klasszikusai számarak nélkül reánk aligha maradtak volna s mi a számarak nélkül — csakugyan s z a m á r a k volnánk.

Miért tehát az a megalázó bánásmód a számárral? Miért a folytonos gunyolódás? Miért számár minden rest tanuló s minden ostoba ember? Feleletet erre bajosan lehetne adni. Már beette magát ez az előítélet az emberiségbe s onnan többé nem lehet kiirtani. Pedig — és ismételten mondjuk — tisztel a számárnak!

Levél G. fivéremnek.

Vándorok vagyunk mi itt e földön; jól tudod, hogy egy ezél felé siető zarándokok vagyunk „nines itt maradandó városunk, hanem a jövődöt keressük, — „futuram inquiri-

mus“. Ezen vándorlás az itt e földön kibocsátott első lehellettel kezdődik, és csak akkor végződik, midőn fáradt lábunk ama vegzetteljes sirtüreg szélén megállapodik, mely testi maradványunk befogadására s molyszerü esontjainknak az utolsó itélet ama nagy napjára való megőrzésére van meghatározva.

A város, melyet keresünk, melyhez el kell jussunk, a meny, az Isten városa, — Istennek színről színre való látása, Isten bírása, melyhez egy évvel ismét közelebb állunk. Ez a mi rendeltetésünk. Aki nem ezen helyhez ér el, az eltevedett, s az ily tévedés javíthatlan, mert nines többé visszatérés a kiindulási ponthoz „idő nem leszen többé“, — (Jel. 10, 6.) „a zarándoklásnak vége van, megkezdődik az állandó lakás“. A ki csak egyszer, átlépve az idő küszöbét, belépett az örökké valóság hajlékába, örökre ott marad, — legyen ama hajlék az örömek paradicsoma, vagy a kinek pokla.

Allj csak lélekben ez új év kezdetén édes fivérem e kettős kapu egyike elé. Csoportokként a legtarkább vegyületben érkeznek oda meg a poros földi zarándokok: most egy hadi, majd egy orvos, biró, kereskedő, pap, tanító, szertesz. Minő sors várakozik rájuk a döntő küszöbön túl? Talán azt gondolod édes fivérem, hogy végsorsunkat illetőleg az örökkévalóságban nem nagy jelentőségű vajjon ez vagy amaz állásnak valóának-e? Nem fogja-e Isten mondani: miért választottad ezen pályát és ha igen, teljesített-e az azzal járó kötelességeket; azért választottad é, mivel én akartam s úgy éltél-e abban, mint én akartam?

Igy is kell ennek lennie. Mert mi nem magunktól vagyunk, sem nem a vaksors hozott e világra. „Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae.“ Isten a mi teremtőnk, ennélfogva Urunk, Törvényhozónk, Atyánk, mindenünk; az ő teremtményei vagyunk, az ő tulajdonai, az ő gyermekei legelőjének juhai (Zs. 99. 3.). Isten teremtet minket, tőle van mindenünk, mi is érette vagyunk, ő a mi végzélünk, neki kell szolgálunk, mindent ő reája kell visszavezessünk; mindig és mindenhol, mindenkor és mindenben az ő szt. akarata kell hogy nekünk zsinormértékül szolgáljon. Nem szabad kerülni Isten akaratját, az övét utánhelyezni a miénknek, azzal ellenkezőleg cselekedni. Léttünk minden részecskeje Istennel áll összeköttetésben, a kinek mindenható „legyen“ szava minket a semmiből létre szölitá. Nem szabad magunkat tőle elszakítani, s mintegy vele ellenkező állást foglalni el. Ha tehát kedves fivérem egészen Istenéi vagyunk, akkor egész életünk, mindenünk, ami csak életünkhöz tartozik az övé. Életünkhöz pedig eselekvéseink, foglatosságaink s e foglatosságokra a választott pálya által vagyunk sarkalva, ez parancsolja azokat. Ha tevékenységünk Isten tetszését kell megnyerje, akkor a forrásnak, amelyből is felbuzog sem szabad visszatetszőnek lennie; ennélfogva állásunk a megismert, de egyszersmind teljesített isteni akaratnak kell visszhangja legyen.

Ezeket akarám édes fivérem az év első napján vissza idézem emlékedbe, hogy ez évben úgy álld meg helyedet miszerint majd örömmel tehesd le az örökkévalóság kapujánál a vándorbotot.

Kisebb közlemények.

— **Kilátásaink a jövőre.** A ki figyelemmel kíséri hazánk szellemi mozgalmait és kultur törekvéseit azon meggyőződésre jön, hogy hazánkban a katolicizmus az ébredés fontos napjait éli. Alomban ringattuk magunkat eddig, hagytuk a dolgokat folyni maguktól bizva többségünk tudatában, míg egy miniszteri ukáz mély álmunkból felébresztett. Az égen még fellegek vannak ugyan, de azok sötét fátyolán a holdnak világát látjuk átderengeni, és mi e halvány világozásból reményt merítünk a jövőre. Kezd világi katolikussaink szeméből eltűnni a homály, be kezdik ők is látni, hogy nem elég katolikussnak kereszteltetni, hanem ezt tényleg vallani, a papságot törekvéseiben támogatni és a vallás érdekeit védeni is kell. Sőt mi több maguk a protestánsok is belátják, hogy midőn mi vallásunk érdekeiért küzdünk, midőn autonómiát követelünk magunknak, nem kell azért minket Utópiába küldeni, mert mint XIII. Leó, Szentséges Atyánk az 1890. allocutiojában mondá: „Az értelmes és a jövőnek élő emberek azt fogják monlani, hogy midőn a katolikussok a vallás és az egyház ügyét védik szolgálatot tesznek hazájuknak is.“

A kath. autonómiát előkészítő bizottságban az ellenzék férfainak ajkairól elhangzott szavak pedig a minisztert meggyőzhették arról, hogy a kezdett alapon célhoz nem lehet jutni, s hogy célszerűbb lesz azt a katolikussokra bízni, a kormány pedig viselje magát negative, mennyiben akadályt nem gördít az üdvös mozgalom elé. Minket erdélyieket szintén kell, hogy érdekeljen e mozgalom, mert mi is majd chez fogunk esatoltatni, mint központhoz az egyházmegyei autonómia sérthetlenségének fenntartásával. Majd a központi focusból fogjuk kapni a buzdítást, mely minket lelkesítsen ügyeinkért, az irányt, mely céljaink elérésében segítend. Nemes feladatot teljesít e tekintetben a budapesti „kath. kör“, mely nemesak Budapest katolikussainak társadalmilag összekötő kapcsa, hanem a mint látszik a kath. kérdések megbeszélését és a kath. erők tömörítését tűzte ki céljául. S nagyon helyesen; mert a társadalmat átalakítani csakis társadalmi uton lehet. A mi hibánk-e, vagy a kor-szellem folyamánya, hogy a világi elem nagy része a kath. vallás és egyházzal eddig keveset törődött, hogy sokan a kath. egyházért, melynek céljaira áldozni, ha netalán megkeresztetünk éppen annyi érdemmel bír, mint a ki Kölescszobor létesítéséhez néhány garassal járul, ne vitassuk tovább, mert ez célhoz nem vezet, hanem fogjunk munkához. Menjünk be mi magunk a társadalomba, hogy magunkhoz szoktassuk azokat, kik minket kerülnek. Csak ez által véljük a társadalmat reformálhatni.

Hála az Égnek Görres találó mondását Schlegel „Cristianismus vagus“-áról: „Ist — mir — alles — eins — Religio“-féle színvallást mégis kezdik szégyenleni. Klubokban, pártokban, bankettekben, cassinokban, kávéházakban, hírlapokban, brasszerekben élénk beszéd tárgyát a kath. kérdés képezi. És az ügynek nem árt, ha szidnak is, mert egy-kettőnek bátor hitvallomása magával ragadja a gyengéket is.

Jól tudják elleneink, hogy a kath. papságot börtönnel, kulturrezzel ijeszteni nem lehet, sőt a polgári anyakönyvek behozatalától sem fél — kezdik elhiüni végre, hogy a katolikussok is bírnak létjogosultsággal.

De még örvendetesebb jelenség gyanánt kell fel-militenünk, hogy Zichy Nándor gróf, e gyémántkeblű kath. főúr, ki ősi birtokaihoz még egy Festetic-héle uradalomnak is birtokosa, terjedelmes birtokain, gazdasági politikájában szintvallott. Erre ugyan felförmedtek a liberálisok, protestánsok ultramontánnak, ultraconzervatívnek, bigott katolikussnak, feudálisnak szidják, de nem veszik észre, hogy e tekintetben a türelmességnek még csak fogalmával sem bírnak, hisz' most éppen midőn a szülők természeti jogáról volt szó, megjedtek, s Magyarországra a vallászabadságot bátrányosnak mondották. Fábinyi rövid minisztersége alatt majd nem minden hivatalt lutheranussal töltött be. Febronius pedig — habár katolikus — ugyan döngeti az egyház falait. Ismertünk továbbá egy terjedelmes uradalmat, melynek kath. birtokosa Párisban, Bécsben töltötte rendszeren az éveket, csak pénzt kapjon birtokairól, többet nem törődött azokkal; mi természetesebb tehát, mint hogy a jószágigazgató koulátlan hatalommal rendelkezett mindenben; vastagnyaku kálvinista lévén, minden hivatalt, állást a birkákat őrző legutolsó gyerekig kálvinistával töltött be. Mit szólnak chez reformátussaink!?

S midőn mindenfelől általános ébredést veszünk észre, midőn a katolikussokra nézve egy szebb jövőnek hajnalpirját látjuk átsugározni a horizonton levő sötét ködből, ekkor támad még hozzá egy új proféta, egy fiatal predicátorban, ki a katolicizmusnak vj napjait jövendőli. Mi azonban ez új profétának nem hiszünk, hanem bizalommal tekintünk a jövőbe. Mi nem vagyunk proféták s így nem is jövendőliünk semmit nekik, de constatálhatjuk azt a tényt, hogy a protestántsizmusban stagnacio állott be, öregedik nagyon; „quod antem antiquatur et senescit prope iterum est“ (Hebr. 8. 13). Mert kezdik be látni, hogy hangzatos szólalomok mint: felvilágosodás, tanszabadság, hazafiság, már nem hódítanak; azonkívül vallás alapítóikról is a fátyol mind inkább kezd lehullani, és előtűnni a purus homo nach seiner nächtlichen Seite.

De hagyjuk őket! Inkább keressünk erőt a jelen küzdelmeihez a katolikussok között megindult mozgalmakban. Felvetett egy kath. parlamenti pártnak megalakítása, mely eszme már régen vajudik, de úgy hisszük éppen a jelen körülmények befolyása alatt erősödni fog s a jövő parlamenti cyklusban, habár még kis töredékben életjelt ad magáról. Nagy érdeklődés mutatkozik a kath. nagygyűlés körül, melynek legszebb feladata lenne: megállapítani a teendőket mostanra és jövőre. Általában mi katolikussok bátran elmondhatjuk az 1891-ik év elején, hogy Istenben helyzett bizalommal a legszebb reményekkel nézünk a jövőbe. Igen, mert a kath. vallás érdekeiért sorompóba látjuk lépni jeleseinket, és ez dicső, nemes és üdvözítő harez; mert „ez azon vallás, mely Fenelon fizsia lángbuzgalma, Massilon ragyogó ékesszólása, Bossuet ihletett nyelve és Pascal isteni tolla által dicsőítve van“ (Graham az angol alsóházban, 1851).

—y.

— **Vidéki levél.** Csik-Nagyboldogasszony, 1890 decz. 28. Az 1890-ik évi deczember 28-ik napja Csik-Nagyboldog-

aszszony hitközségében a Boldogságos Szűz Mária iránti kegyetes tiszteletnek nagy napja vala. Nagy nap volt az, a melyhez hasonlót nem igen jegyeztek fel e szép hitközség évkönyveinek lapjaira. Örvendetes, magasztos ünnep volt az, nem csak a nagyboldogasszonyi, hanem mondhatni az egész felesiki népes hitközségek vallásos hiveire nézt, mert a közelebbi és távolabbi községekből egyaránt özönlött a nép oda. Künn a nagy természetben oly barátságatlan csipős hideg uralkodott, benn a hivek kebelében oly meleg, a Mária iránti szeretetnek forró lángja lobogott. E napra tűzte vala ki főfőtisztelendő Murányi Kálmán mindenki által szeretve tisztelt főesperesünk a nagyboldogasszonyi vallásos hivek fillér adományából összegyűjtött 260 fnt pénzüsszeggel hozott lurdesi Mária szobor megadását. Fél tíz órakerkezett meg a mindenki által várva várt főesperes, püspöki biztos úr. Fél tízenegykor harangok zugása, s az egész vidéket megrázkodtató mozsár ágyú lövések között indult ki a papilakból az ünnepélyes processio a püspöki biztos úr vezetése alatt fehérbe öltöztetett iskolás leánykák szép éneklése mellett a kálváriaszzerű magasságban fekvő, ősi templomba. — A templomnak elég tágas czimterme tömve volt azon hivek sokasága által, kiket a zsufolóság megtelt gyönyörű nagy templom kebelébe be nem fogadhatott. A processiót vezető püspöki biztos főesperes assistens papjaival a roppant néptömeg között csak nagy nehezen hatolhatott a templom éjszakai oldalának fülkeszerű helyiségébe fölállított lurdesi Mária szobor oltára elé.

Az ünnepélyes ténykedést a főtiszt. püspöki biztos egy határos nagyszerű alkalmi beszéddel kezdette meg, melyben szólott a nagyboldogasszonyi hiveknek hagyományos ősi legdrágább kincséről, a Boldogságos Szűz Mária iránti mindenkor féltékenyen őrzött tiszteletéről, melynek követésére fogja fölhívni a jövő nemzedéket is az itt fölállított gyönyörű szép lurdesi Mária szobor. Tolmácsolta Nagyméltóságú Lönhárt Ferencz Püspök úrnak ő Excellentiájának a nagyboldogasszonyi hivek vallásos hitélete oly ekletáns nyilvánulása fölötti nagy örömet és főpásztori magas megelégedését. Hangsúlyozta főtiszt. Rancz János helybeli plébános eredményteljes működését, a ki oly ritka szerencsével működik a lelkipásztorság terén, hogy egy évet még meg sem közelítő itteni működésének rövid ideje alatt a szegény nép önként összeadott filléréiből egy nagyszerű szobrot állít a Boldogságos Szűz tiszteletére. A beszédnek többi részében a Mária iránti lankadatlan tiszteletre lelkesített, melyet hovatovább, annál feszültebb figyelemmel hallgatott a roppant számú népsokaság.

Beszéd végével következett az imposans szobor megadásása, mely után a helybeli iskolás gyermekek derék kántortanítójok vezetése mellett felváltva meghatóan énekelték az „Egészen szép vagy Mária“ dallamot. — Azután a „Téged Isten dícsértünk“ hálaadó ének hangzott el a hozzá tartozó imákkal. Végre következett a szentmise, melyet, assistentiával püspöki biztos, kerületi főesperes végzett.

Szent mise alatt az ájtatosságot nagyban emelte a gyermekek éneke, a melylyel a helybeli derék kántortanító úgy a kerületi főesperes, mint a jelenlévő papság és hivek elismerését és dícséretét vivta ki.

Szent mise után az olt mentére szállásom felé akartam indulni, de Rancz barátom nem engedte. Ebédre engem is úri asztalához marasztalt, a melynél kívánatosabb dologt ez

alkalommal velem szemben nem is cselekedhetett. A negyve személy számára terített asztal mellett nekem is jutott egy hely. Ott volt Főtiszt. Murányi Kálmán kerületi főesperes ur, járásunk érdemes főszolgabírája tek. Mihály Ferencz úr, mint a nagyboldogasszonyi terjedelmes hitközség főgonnoka, tek. Fülöp Sándor körorvos, továbbá a szt. mihályi, szt. domokosi, szt. tamási, madarasi plébános úrak, Kiss János rákosi segédlelkész. A szt. tamási, nagyboldogasszonyi körjegyző urak, a dánfalvi, karezfalvi nagyboldogasszonyi községi bírák, előjárók, algondnokok stb.

A kerületi főesperes ur, Mihály Ferencz főszolgabíró és főgonnok, Rancz János barátom s még mások a lefolyt szép ünnepély hatása alatt szebbnél szebb pohárköszöntőket mondtak.

A szép ünnepély emlékét egy nefelejs virág alakjában őrzöm szivemben. Rancz János barátom boldog, mert ő e haldokló év utóperceiben elmondja: „nulla dies sine linea“. Aldás, szerencse kísérje a jövő évben is lelkipásztori tevékenységét A főtisztelendő főesperes urat arra kérem, hogy a jövő évben is szeresse paptársait úgy, mint mi szeretjük és tiszteljük őt. Isten velünk!

Boldog újévet kíván a diakonus.

— **Nyelvészeti apróságok.** Miatt, folytán, végett. Sokaknak bizonyosan feltűnő, főleg azoknak, kik talán éppen magyar nyelv tanítással foglalkoznak, az ezen czim alatt megjelent vagy megjelenő látszólag igazán nyelvészeti forgács, apróság, kiváltképpen azért, mert hisz ezek legnagyobb része, vagy talán mindenike fötalálható jobb stilsztikáinkban. És ezen utolsó állítás valóban igaz is. Csak fájdalom, hogy betűszerint igaz, mert legtöbb emberre nézve valóban csak a stilsztikában van benne. A tanár, mikor felhagyja, s a deák mikor lezckére van megtanulja, de mikor alkalmaznia kellene, — tisztelet az érdemes kivételeknek! — biz a gyakran még ők is elfelejtik. Hja! a sok fordított iskolai könyv, ujság steff. — no, meg egy kis non curamus — annyira megrontotta nyelvérzékünket, hogy még mi is a kik az anyanyelvénél mást nem tudunk beszélni, még mi is lépten nyomon belesüppedünk a magyar nyelv területére átplántált idegenszerűségek ingoványába.

Éppen ezért nem találok fölöslegesnek, ha néha napján önmagunk — felnöttek — oktatása végett egy kis korrepetíciót tartunk. Kezdjük tehát hátul, névutókon.

Azt olvasom egy bizonyítványban: *Izsák F. elmulasztott 30 órát ebből „betegsége miatt igazolt 16 órát.“* Már, hogy az igazolás oka a betegség lett volna, kötve hiszem. Ez pedig ez a kifejezés az igazolásnak az okát adja. Hogy az elmulasztásnak volt oka a betegség, azt elfogadom, az igazolás oka valami egyéb lehetett, kellett hogy legyen. A hiba egyszerűen abban van, hogy a betegség okát az igazolás okával felesérelték, holott a kettő között nagykülömbőség van.

Ugy járt biz a szegény miatt, mint a mesebeli Jovenianus, a kevély ezászár, ki magát Istennek gondolta, s e miatt annyira elvesztette eredetiségét, hogy senki, még felesége sem ismert rá, hanem mindenünnen amegy pörén kergették el, még a kivel az előtt párnappal tett jót az is. Csakhogy itt maga volt az oka, mert miért fuvalkodott fel szivében, hogy magát Istennek gondolja. De hát az az ártatlan miatt, mit vétett. Tehet ő róla, hogy a nyelvérzék őt fogadta el mindenek az okául? A mi hibája van, legfőlebb abból áll, hogy kissé

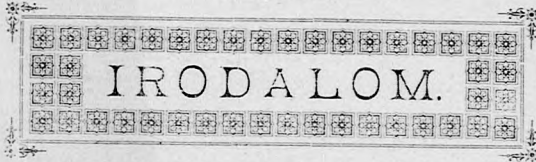
kaczerkodott az idők folyamában, szerette néha a subtilis alakot, miderezte magát, máskor meg a telt idomzat felé közeledett, mint éppen a női divat (az izlés izléstelensége szerint); sőt még tumirozza is magát.

Hallatlan egy ártatlan szóról ennyi bűn!

De ha nem tudnám, hogy mindezt elkövette, nem mondanám. Tehát bizonyítom.

(Folyt. köv.)

Nr. 7.



— Megjelent és beküldetett: **Borromaeus** kath. hitszónoklati havi folyóirat. Szerkesztik és kiadják: Horváth Lajos és Varga János. Győr. v. évf. II. füzet. Ára egész évre 4 ft.

— **„Armenia”** magyar-örmény havi szemle. Szerkeszti és kiadja: Szongott Kristóf. Szamosujvár. V. évf. I. füzet. Ára egész évre 4 forint.

— **„Hétfájdalmu szent szűz.”** Egyházi beszéd, írta Babik József, tanítóképző tanár. Eger 1890. 24 lap. Ára 10 kr. Gyönyörű szép beszéd, melyben a boldogságos Szűzanya hét fájdalma s az ezekben tanúsított magaviselete van élénken elénk állítva, miből reánk nézve az a tanulság, hogy mi is önmegadással és Isten akaratján való megnyugvással viseljük magunkat a csapások és szenvedések idején.

— **„Az alsófehérmegyei történelmi, régészeti és természetudományi társulat harmadik évkönyve.** A választmány megbízásából szerkeszti: Avéd Jákó főgymn. igazgató, egyleti másod-titkár. Lapunk legközelebbi számában bővebben szólunk ezen érdekes füzetéről.

— **„Magyar írók albuma.”** A magyar írók műveiből összeállította és kiadta Harmath Lujza. Ára 1 ft 50 kr. Díszkötésben 3 ft. Budapest 1890. 356 l. — Irod. társulatunk rendes tagjának emez anthologia-szerű művét közelebről érdemlegesen fogjuk ismertetni.

Irodalmi jelentés.

Tájékoztató végett tudatjuk a t. közönséggel, hogy régibb és újabb kiadványaink közül a lehető legnagyobb árszállítás mellett még a következő művek kaphatók:

A központi növ.-papság m. e. i. iskolájának története. (Séda) 1874. (374 l.) 30 kr.

Dr. Hergenröther József: A kath. egyház és keresztény állam. Ford. a budapesti növ. m. e. i. iskolája. Csak a II. köt. 40 kr.

Maire C.: Az oktatás-szabadság. Ford. a bpesti növ. m. e. i. iskolája 1879. (254 l.) 50 kr. Az állam által monopolizált iskola rendszer ellenében megvédi a család, község és egyház jogait. Korszerű tárgy jeles feldolgozással.

Munkálatok. 43. évf. 1880. Tartalma: A vasárnap megszentelése. Az emberi törvények és az engedelmesség. A bold. Szűz szepülöten fogantatása és a kihirdetés korszerűsége. Költemények. József Egyiptomban. A szécsényi gyűlés kora vallásügyi viszonyainak ismertetése. Aquin. sz. Tamás és a bold. Szűz szepülöten fogantatása. 1 forint.

Munkálatok. 45. évf. 1882. Tartalom: A ker. házasság. Zsoltár fordítások. Sz. Jeromos levele Algiashoz. Az egynejség és felbonthatatlanság a zsidók házasságában. Költemények. A római pápák befolyása hazánkra az Árpád házból származott kir. alatt. 352 l. 60 kr.

Munkálatok. 46. évf.-ből külön lenyomat: Hettinger F.: A kereszténység válsága. 152 l. 40 kr. (Egy pár példány.)

— Újabb kiadványaink közül kaphatók:

Moulart N.: Az egyház és állam. Ford. a bpesti növ. I. II. kötet (395, 268 l.) együtt 2 ft 40 kr.; külön az I. k. 1 ft 40; a II. kötet 1 ft.

Munkálatok. 48. évf. II. eredeti dolgozatokat tartalmazó része. (168 l.) 75 kr. Tartalma. A magyarországi főpápa vezérek történelmének vázlata. 1000—1526. Költemények. Vallási irányu szép prózák

feljődése. (Felöleli e mű a kath. szépirodalom összes termékeit, nemcsak az önálló kiadványokat, hanem a lapokban elszórván megjelent novellákat is).

Dr. Ratzinger Gy. Az egyházi szegényápolás története. Ford. a bpesti növ. m. e. i. iskolája I. köt. (430 l.) 1 ft 50 kr. II. köt. (269 l.) a magyarországi szegényápolás történetét tárgyaló függelékkel együtt 1 ft.

Munkálatok. 50. évf. 1887. II. eredeti dolgozatokat tartalmazó része. Tartalma: Iskolánk kiadványai. Költemények. Egyháznak küzdelme a boszniai bagomil eretnekekkel. (250 l.) 1 ft 60 kr. (egy-két példány).

Munkálatok. 51. évf. 1888. Tartalma: Edgár, vagy az atheizmusról a tiszta igazságra. Hammerstein után németből. Költemények. Vallás és színpad, vagyis a dráma vallás erkölcsi szempontból tekintve. (eredeti ért.) A magyarországi ruthének és az unio, a legrégibb időktől 1706-ig (tört. tanulmány) (446 l.) 2 ft.

Dr. Schneider Vilmos. A szellemekben való újabb hit. Tények, családások és elméletek. A 2. javított kiadás után ford. a bpesti növ. m. e. i. iskolája. 1889. (527 l.) 2 ft. E korszerű munka érdekes képet tár föl a spirítizmus világából; adja kifejlődését, felsorolja csodálatos és kétségbevonhatatlan tényeit; a kereszténység világánál kritizálja a különféle megfélejtési kísérleteket a spiritualizmus elméletét vezető diadalra.

Antoniano Silvio. A keresztény nevelés. A német fordítás nyomán ford. a bpesti növ. m. e. i. iskolája 1890. (488 l.) 2 ft 30. Ezen kitűnő mű részletes utasításokat ad a szülőknél, tanítóknál s általában mindazoknak, kiknek gyermeknevelés a hivatásuk, arra nézve, miként kell a gyermeket az egyház, állam és társadalom hasznos tagjává nevelni.

Növendékpapok 20 százalék kedvezményben részesülnek. A könyveket kereszteltetés alatt küldjük. A t. közönség szives pártfogását kéri: a budapesti növ. papság m. e. i. iskolája.



— **20.000 forint újévi ajándék.** Ez is a legnagyobb ritkaságok közé tartozik a mi szerény egyházi viszonyaink között, annál nagyobb elismerést érdemel tehát az, a ki önszorgalma tevékenysége által oda jutott, hogy ezzel örökítheti meg nevét. Ez pedig ki lehetne más mint az örök tevékenységéről ismert N s á g o s B a r t s F e r e n c z, nagyprépost úr, ki azzal lepte meg az erdélyi székes káptalant, hogy újévpapján 20.000 frtot tett le örökös alapítványképen a káptalan számára. —

— **XIII Leo pápa ő szentsége,** az Afrika ben-sejében még most is nagyon divó rabszolgaság kiirtásának és az azon vidéken az Isten igéje hirdetésének előmozdítása céljából felhív mindnyájunkat alamizsna gyűjtésre és adásra, legyen az bár még oly csekély is, és az ezen célra eszköz-lendő gyűjtést legajánlatosabbnak tartja minden évben Víz-kereszt magasztos ünnepét, mint a mely napon a isteni Üdvözítő először ismertette meg magát a pogány nemzetek királyai-val, kik őt imádás végett fölkeresve, különféle ajándékokat nyújtottak át neki, kiváló tisztelettk, hódolatok jelül. Ezen pápai felhívásnak kegyelmes Püspök urunk a legkészségesebben engedelmeskedve az esperesi hivatalok által fölszólítja és fölkéri a ker. kath. hiveket, hogy fenjelzett szándékra a Vízkereszt napján házszentelés alkalmával kordozan-dó „Gyűjtési iv”-be adományait, bármily csekélyek is legyenek azok, bejegyezni sziveskedjenek.

— **Új-évpapján** a mi remete várunk is kissé élénkebbé vált. Már a korai órákban megindultak az éjjitörök,

lámpagyújtogatók „temetés”-ök pénzért való boldogujév kívánatai, később pedig, mert hisz az áldás is úgy jó, ha bokrosan jár — a palástok, cilinderek, szalonrokkok vegyes kisebb nagyobb áldást hordó karavánai jártak utczáról utczára — már t. i. a mennyi uteza nálunk van — élükön egy-egy kis modern Demosthenessel, s halmozták el, a kit csak homn lehetett kapni, jó kívánságaikkal. A székesegyházban is a rendes látogatókon kívül egy-egy ünnepi arz is megjelent, úgy, hogy a buzgolódkók száma a szokottnál valamivel több volt. A szentmisét kegyelmes Püspök urunk ő nagyméltósága végezte. Szent mise után Zlamal Agost. gymn. tanár tartott hatásos beszédet arra buzdítván, hogy, ha boldoggá akarjuk az új évet tenni magunkra nézve, ne mást, hanem csak az Ur Jézust kövessük. Szentmise után a templomból a püspöki udvarba vonultunk, élünkön a fűdő káptalan, a keblipapság, tanári és tanítói kar és a papnövendékek, hol a jelen voltak és az egész egyházmegye nevében Nsgos Nagy Iure kanonok úr adott emelkedett hangulatu rövid és megkapó fordulatu beszédében kifejezést a mi igaz szívből fakadó jó kívánatainknak. Kegyelmes Püspök urunk válaszában megköszönte a jó kívánatok kifejezést Isten szent kegyelmét kérte mindnyájunk munkálkodására, hangsúlyozván, hogy tenni kell mindenkinek, hogy egész emberekre van ma szüksége mert, sz. egyházunk oly napokat él, hogy nincs rózsás jövőre kilátásunk a közelben, s épen azért az egész ember kell, hogy szent ügyünk érdekében kitartóan működjen. Kell, hogy mindenki erejét latba vesse, csak úgy lehetséges szent ügyünk sértetlen megvédése és diadalra vezetése. Mindkét beszéd után a jelenlévők lelkes éljenzése tört fel szívünk azon kívánságával, hogy az Ur Isten kegyelmes urunkat sokáig, boldogul éltesse! Ezután a különböző testületek tisztelgését fogadta ő Excellenciája. —

— **Ő-év estéjén** Benedek József bucsuztatott el az elhaló esztendőről, azon hévvel és szívhez szóló hangon, mely e nap komolyságát valóban meg is illeti.

— **Nyilvános köszönet és hála.** A kir. kath. Terézvárház igazgatósága az árvák nevében mély köszönetét és háliját fejezi ki püspök urunk ő nagyméltóságának, ki karácsonyi ajándékol az idén is 25 frtot volt kegyes küldeni az árvák számára. Az árvák mennyei Atyja fizesse vissza ezerszeresen ő nagyméltóságának e kegyességét. Nszenben, 1890. decz. 51. A kir. kath. Terézvárház igazgatósága.

— **Kiegészítésül.** A „Közművelődés” f. évi 51. számában rövid vonásokban említés tétetik a szentágotai új templom benedieálásáról, a mely közleménnyel szemben némi kifogásom van. Az említett cikk írója különösen kiemeli a templom esinos stíluszerű építését, valamint a lelkész úrnak nagy érdemeit, mint ki az Ur ezen házát létesítette. Ez ellen semmi kifogásom nincs, hisz az igazságon alapszik mind, de igen is van az ellen, hogy egy tekintélyes személyiséget az illető író egészen érintetlenül hagyott, noha az új templom nem kevésbé az ő fáradozásának gyümölese mint a lelkész úrnak. Ha kérdést intéznék e tárgyban a lelkész úrhoz, azt fogja válaszolni: hogy Nagys. Max Tivadar es. kir. nyug. őrnagy úr vezetése nélkül nem lett volna képes e nagy mű

megalkotására. Hova fordult volna segítségért; honnan kérte volna az adományokat, ha az őrnagy úr mindezekben oldala mellett nem lett volna és az író által is említett, sértéseket, sőt gorombaságokat tartalmazó válaszevelek miatt már csüggedő lelkész az ő katonai hidegvérűségével nem buzdította volna kitartásra. Semmiben sem akarom a lelkész úr érdemeit kissebbíteni, sőt nem is lehet, de ő mégis inkább kötelességszerűleg cselekedett, mint kell tennie minden jó pástornak, ki nyájának boldogságát szívén hordozza és ket az Ur háza iránti búzgósága megemészt. Az őrnagy úr tette annál dicsőretre és elismerésre méltóbb, mivel neki nem hivatása hozza magával azt a mit tett, hanem rendkívüli buzgalma, melyet keresni kell a mai kor fiai, de különösen katona fiai közt. Az ily embert, ki még az építkezés alkalmával, daczára rendkívül nagy elfoglaltságának, az építkezési anyag beszerzését elvállalta; ki az Ur ezen új hajlékának beszentelésén, daczára a rideg időnek Fogarashól Szent-Ágotára utazott a plebános meghívására, hogy jelen legyen az általok annyi gond és fáradsággal létesített műnek Isten szolgálatára történő átadásánál; ki nemcsak ezen, hanem bérczes hazánk számos plebánia és szerzetes temploma felségélyését eszközölte; ki ő Szentsége a pápa kitüntetését már három ízben kiérdemelte; ki két szerzetes tartomány confratere, sőt mi több az egész szent ferenczrend generális confratere, mondom, az ilyen embert megemlítés nélkül hagyni nagy figyelmetlenség, hogy ne mondjam hálátlanságnak bélyegezhető. Ha annyira fukarak vagyunk az elismeréssel ily egyéniségekkel szemben; akkor ne esodálkozzunk azon, ha oly kevés világi egyén hordja szívén az egyház ügyeit. Máskorra nagyobb figyelmet ajánlok a ezikkirónak e részben. —y. —o.

— **Az Egyházban** az események egyik legnagyobbika XIII. Leo pápa karácsonyi allocutiója. Lemmi szabadkőműves nagymester körirata és az olasz királyi trónbeszéd egyháziügyi passzusa e pápai nyilatkozatban megsemmisítő kritika tárgyát képezik. Lehetetlen, hogy az olasz nép szemét sokáig fedje a hályog. Oly fenséges elmék, mint XIII. Leo, nemcsak kortarsaikkal gyujtanak világosságot, hanem messze megvilágítják a jövő idők járásának irányát is. Rel.

— **Az állam,** már t. i. a mi államunk részéről, melyet sokkal szívesebben nevezünk hazánknak, két nevezetes esemény történt, e napokban méltók, hogy az egyházi történelem számára följegyezzük. Az egyik a febr. 26-iki rendelet által akuttá tett vallásügyi konfliktust illeti. Hir szerint Bécsben az apostoli király erős kézzel mutatta meg az utat Magyarország miniszteriumának az egyházzal való békés élet felé. Már arról is beszélnek, hogy Csáky A. gróf állása meg van ingatva. Majd elválik. Mert az ellenkező tényezők is igen hatalmasak a magyar — államban, a mi édes hazánkban. Rel.

Szerkesztői üzenetek

— *V. A. Ditró.* Az a kézirat úgylátszik valahol eltévedt; tessék még egyszer beküldeni. —

— *Cs. G. urnak.* Fogadja a szerkesztőség hálás köszönetét és sokszoros jókívánatát.

F. Á. Köszönöm. „Adja az ég, hogy egyházunk és hazánk javára sok ideig üdvösen működhessék.”

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: PAL ANTAL.

Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, KÓRÓDY PÉTER, VASS ALBERT, ZLAMAL AGOST.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lye. nyomdában Gynlafehérvárott.